

ETHNOS

TIEDOTE

3/2006

Sisältö

Puheenjohtajan palsta:.....	3
Sadonkorjuuta	
Materiaalinen kulttuuri	
Suomessa ja Unkarissa.....	5
IX Suomalais-unkarilainen symposium Jyväskylässä 24. - 27.8.2006	
Kansatieteilijä tohtoriputkessa.....	8
Kansatieteen päivien jatko-opiskelijatapaamisen jälkimaininkeja	
Terveisiä Färsaarilta ja Islannista.....	13
Pohjoismaisen museoiden nykyajan tallennuksen ja tutkimuksen tietoverkko Norsamin organisoima seminaari	
Ilmoitusasioita.....	17
Väitöstilaisuus.....	17
Lectio praecursoria 9.9.2006 Jyväskylän yliopisto.....	18
Kansatieteen hakemiston tietojen päivitys.....	22
Seminaareja.....	23
Sukupolvet	
Uusi Ethnos-toimite ilmestynyt.....	24

 ETHNOS r.y.

c/o Tieteiden talo

Kirkkokatu 6 00170 Helsinki

<http://www.ethnosry.org>

Ethnos-tiedote 3/2006 syyskuu

ISSN 1796-0959, ISSN 1796-0967 (Verkkojulkaisu)

Kansikuva: Islannin Glaumbærissa tutustuimme museoituun turveseinäiseen maalaistaloon. Valok. Pirkko Madetoja 2006.

Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry:n Ethnos-tiedote ilmestyy seuraavan kerran joulukuussa 2006. Numeroon tarkoitettu aineisto tulee toimittaa 1.12.2006 mennessä Niklas Huldénille osoitteeseen: Etnologi / Åbo Akademi Tehtaankatu 2, 20500 Turku tai sähköpostitse osoitteeseen: tiedote@ethnosry.org

Ethnos ry: hallitus 2006

Puheenjohtaja: Pirjo Korkiakangas, puh. (014) 2601 237 puheenjohtaja@ethnosry.org

Varapuheenjohtaja: Katriina Siivonen, (02) 481 4590, katriina.siivonen@tse.fi

Kansainvälisten asioiden sihteeri, Maarit Knuutila, puh (040) 593 5325 maaknuu@campus.jyu.fi

Museoyhdyshenkilö: Pirkko Madetoja, pirkko.madetoja@nba.fi

Seminaarisihteeri: Katriina Siivonen, puh. (02) 481 4590, katriina.siivonen@tse.fi

Julkaisus sihteeri: Terhi Willman, puh. 050 5452589, terhi.willman@helsinki.fi

Tiedotussihteeri: Niklas Huldén, puh. (02) 215 4642, niklas.hulden@abo.fi

Sihteeri: Päivi Yli-Karhula, puh 040-541 9277, sihteeri@ethnosry.org

Taloudenhoitaja: Elina Anttonen, puh. 040 5390820, elina.anttonen@gmail.com

Puheenjohtajan palsta:

Sadonkorjuuta

Syksyn merkit, pienet yöpakkaset, alkava ruska ja pimenevät illat, siirtävät helposti jo ajatukset tulevaan kaamoksen aikaan ja talven kuukausiin. Senpä vuoksi on ihan virkistävää muistella mennyttä kesää, joka Suomen oloissa oli aika harvinaislaatuinen. Aurinkoa ja lämpöä saatiin ihan riittävästi ilman etelänmatkojakin. Helpottavaa tavallaan on myös eräänlainen sadonkorjuu Ethnoksen viime aikojen toiminnasta. Puolisentoista vuotta valmisteltu IX Suomalais-unkarilainen symposium elokuun loppupuolella oli koko toimintavuoden haastavin ja valmisteluiltaan vaativin tapahtuma. Tässä lehdessä on erillinen kirjoitus symposiumin kulusta ja tieteellisestä annista, joten muutama sana järjestäjän näkökulmasta.

Symposium toteutettiin hieman aiempia lyhyempänä, mutta osallistujien kommentaiteista päätellen tiivistäminen ei ollut lainkaan haitaksi. Tähän voimme me järjestysvastuussa olleet jyvaskyläläisetkin yhtyä; vaikka symposiumpäiviä oli vähennetty, jälkikäteen arvioiden kaikki tarpeellinen kuitenkin ehdittiin. Kun koolla on kohtalaisen pieni, mutta tieteenalastaan innostunut joukko, löytyy tilaisuuksia myös tuiki tärkeään sosiaaliseen yhdessä oloon.

Tämänkertainen symposium jää varmaankin muistiin eräänlaisena siirtymänä yleisesti käytössä oleviin toimintatapoihin kongressien ja konferenssien järjestämisessä. Paluuta entisenlaisiin käytäntöihin ei enää ole. Kolmen vuoden välein tapahtuvat symposiumit Unkarin ja Suomen kansatieteilijöiden kesken aloitettiin 1984 pitopaikkanaan Turku. Symposiumin järjestysvastuussa ovat olleet vuorotellen suomalaiset tai unkarilaiset. Jyvaskylän symposiumia edeltänyt Suomessa järjestetty symposium oli Utsjoella vuonna 2000, jolloin toimintaedellytykset olivat paljolti entisenkaltaiset. Tällä tarkoitan nimenomaan taloudellisia edellytyksiä; rahoituksen saaminen periaatteessa suljetulle ja osanottajamäärältään rajoitetulle symposiumille oli tuolloin selvästi menestyksekkäämpää kuin tämänvuotista symposiumia suunniteltaessa ja järjestettäessä. Yksi tähän vaikuttanut tekijä lienee se, että Unkarin liittyttyä Euroopan unioniin sen asema suhteessa Länsi-Eurooppaan muuttui. Vaikka Unkarin Tiedeakatemia ja Suomen Akatemian välinen tieteellinen vaihtosopimus vielä näyttää toimivan, on vaihdollekin asetettu ainakin suomalaisen osapuolen taholta uusia vaatimuksia. Yksi näistä koskee symposiumin ns. omarahoitusosuutta, jonka pitäisi kattaa suurin osa kuluista. Tämä johtaa automaattisesti kongresseissa ja konferensseissa tavanomai-

Symposiumin osallistujia esitystä kuuntelemassa. Valok. Pirjo Korkiakangas 2006.

seen osallistumismaksukäytäntöön. Toisena Suomen Akatemiankin esittämänä vaateena on lisääntyvä avoimuus, mikä tarkoittaa symposiumiin osallistumismahdollisuutta myös muille kuin unkarilaisille ja suomalaisille.

Edellä olevista ongelmista keskusteltiin symposiumin kuluessa iltaisin sekä lyhyesti symposiumin lopuksi. Meidän suomalaisten mielestä tulevaisuus tuntui näyttävän aika synkältä, ajattelimme jopa jo viettävämmme koko kahdenvälisen symposiumin ”peijaisia” Jyväskylässä. Mutta unkarilaiset jaksavat edelleenkin uskoa tällaiseen koalitioon ja niin saimme päivien päätteeksi kutsun saapua Budapestiin kymmenenteen Suomalais-unkarilaiseen symposiumiin. Tapahtuman sisältö ehkä hieman muuttuu, mutta mikä parasta: mutkaton ja välitön yhteistoiminta unkarilaisten ja suomalaisten kansatieteilijöiden kesken siis jatkuu – ainakin vielä vuonna 2009 ja toivottavasti sen jälkeenkin.

Vaikka puheenjohtajan palstani on keskittynyt niin sanotusti tieteen saralle, haluan korostaa, että Ethnoksen tavoitteena on monipuolinen, kaikkia kansatieteellisistä asioista kiinnostuneita, myös jo eläkkeelle siirtyneitä jäseniään, palveleva toiminta. Hallitus ottaa myös mielellään vastaan ehdotuksia ja toivomuksia yhdistyksen toiminnan kehittämiseksi. Ethnos on yhteinen foorumimme ja pyrkii tekemään näkyväksi toimintaamme kulttuurin ja perinteen vaalijoina ja puolestapuhujina.

Pirjo Korkiakangas

Materiaalinen kulttuuri Suomessa ja Unkarissa

IX Suomalais-unkarilainen symposium Jyväskylässä 24. - 27.8.2006

Perinteikäs suomalais-unkarilainen symposium, järjestyksessään jo yhdeksäs, pidettiin tällä kertaa Jyväskylässä elokuun lopussa 24. - 27.8.2006. Aiheeksi oli valikoitunut materiaalinen kulttuuri. Rahoittajien muuttuneesta tukipolitiikasta kärsinyt symposium kutistui alkuperäisistä suunnitelmista poiketen nelipäiväiseksi, mutta sisällöllinen anti oli siitä huolimatta vankka ja hyvin mielenkiintoinen. Ohjelma ei ollut liian tiivis, eikä toisaalta myöskään turhaa aikaa jäänyt lainkaan. Jo heti alkuun voin siis todeta, että tilaisuus oli kaiken kaikkiaan erinomaisesti järjestetty niin tekniseltä toteutukseltaan kuin sisällöltäänkin.

Jyväskylän kampukselle, Villa Ranaan, kokoontui kaikkiaan 24 kansatieteilijää, joista reilusti yli puolet saapui Unkarista. Avajaispäivänä torstaina Ethnoksen puheenjohtaja Pirjo Korhokangas ja Unkarin vastaavan organisaation puheenjohtaja Attila Paládi-Kovács avasivat symposiumin virallisesti. Tämän jälkeen Budapestin etnografisen museon johtaja Zoltán Fejós piti avajaisluennon, jossa hän käsitteli museossaan hiljattain avattua näyttelyä nimeltään ”Plastic”. Fejós joutui pohtimaan näyttelyä suunnitellessaan mm. sitä, että museon kokoelmissa ei juurikaan ollut esimerkkejä nykyaikaisesta materiaalisesta kulttuurista.

Perjantai 25.8.2006

Avajaisluennon ja kahvitauon jälkeen kuunneltiin kaksi esitelmää. Ensin vanhempi tutkija Zsuzsa Szarvas puhui otsikolla ”Objects and identities” siitä, miten jotkin jokapäiväiset esineet voivat näyttäytyä identiteetin ilmaisussa. Hänen kollegansa Ildiko Kristóf puolestaan käsitteli erilaisia esine-määritelmiä esimerkiksi yhdysvaltalaisen intiaanien näkökulmasta. Esitelmien jälkeen siirryttiin tutustumaan Keski-Suomen museoon ja sieltä edelleen hienolle illalliselle hotelli Albaan, jonka upeaa järvimaisemaa erityisesti unkarilaiset vieraat tuntuivat arvostavan.

Perjantai oli symposiumin päivistä kaikkein pisin ja esitelmätäyteisin. Aamun avasi professori Anna-Maria Åström Turusta, joka luennossaan käsitte- li mielenkiintoisia näkökohtia esimerkiksi kuluttamisesta; miten kuluttaja tu-

lee vähitellen esimerkiksi ostaneeksi kokonaisen sarjan tiettyä astiastoa, koska hän tuntee (luulee) tarvitsevansa sen. Luentoa seuranneessa istunnossa amanuenssi Elina Salminen Jyväskylästä esitelmöi materiaalisesta kulttuurista antiikkikauppiaan silmin ja kuraattori Péter Illés Szombathelystä puolestaan kertoi eräästä edustamansa museon saamasta testamenttilahjotuksesta ja sen materiaalisesta näkökulmasta.

Vielä ennen lounasta esitelmöi assistentti Hanneleena Hieta Turusta. Hänen aiheensa ja esimerkkinsä köyhästä mökistä tutki materiaalista näkökulmaa hieman poikkeavasta suunnasta eli siitä, millaista on kun materiaa on äärettömän vähän. Hiedan jälkeen yliopistolehtori Lászlo Mód Szegedistä puhui museossaan olleesta nuorisokulttuuri-näyttelystä ja professori Pirjo Korkiakangas Jyväskylästä puolestaan selvitti mainosten avulla esineiden käyttöä ja tarpeellisuutta.

Kampuksen alueella tarjotun lounaan jälkeen päivän kolmannen istunnon aloitti tutkija Arja Turunen Jyväskylästä keskittymällä naisten pukeutumiseen ja erityisesti pitkien housujen käyttöön. Dosentti Marketta Luutonen puolestaan pohti esitelmässään tekstiilitaiteilija Sirkka Könösen tuotantoa. Tekstiili- ja vaatetuspitoisen istunnon viimeinen puhuja oli vanhempi tutkija Mária Flórián Budapestistä, jonka esitelmä käsitteli erään turkisvaatteen pitkää historiaa keskiajalta näihin päiviin asti.

Kahvitauon jälkeen oli vuorossa perjantain neljäs istunto, joka alkoi kahdella ajoneuvoihin liittyvällä esitelmällä. Ensin yliopistolehtori János Bali Budapestistä puhui mieleenpainuvassa esityksessään Unkarin maaseudulla käytössä olevista itse tehdyistä ajoneuvoista. Tämän jälkeen assistentti Jussi Lehtonen Turusta esitteli Suomen maaseudun liikkuvia palveluja lähinnä myymälä- ja kirjastoautojen näkökulmasta. Perjantain viimeisen esitelmän piti kuraattori Gábor Wilhelm Budapestistä pohtimalla jokapäiväisten esineiden, materiaalsen identiteetin ja sosiaalisen käytännön suhdetta. Päivä päättyi Jyväskylän kaupungin järjestämään vastaanottoon, jonka hyvistä tarjoiluista kylläisinä siirryttiin jatkamaan keskustelua kaupungille.

Lauantai 26.8.2006

Lauantain ensimmäinen istunto käsitteli väljästi asumista eri muodoissaan. Ensin tutkija Iina Wahlström Loimaalta esitelmöi suomalaisista kesämökeistä ja hänen jälkeensä kuraattori Zsuzsanna Batári Szentendrestä kertoi unkarilaisista "kesäkeittiöistä" eli pihalla olevista erillisistä keittiörakennuk-

sista. Istunnon viimeisen puheenvuoron käytti Batárin kollega Erika Vass aiheenaan szegediläisissä taloissa olevat auringonsäde-kuviot.

Kahvitauon jälkeen oli vielä kolme esitelmää. Istunnon aloitti kuraattori Tímea Bata Budapestistä esitelmällään häämatkoista ja häämatkamuuistoista. Hänen jälkeensä apulaisprofessori Tamás Mohay Budapestistä kertoi pyhiinvaeltajien mukanaan kuljettamista esineistä lukuisten valokuvien siivittäessä esitystä. Lauantain viimeinen esitelmä käsitteli materiaalisen kulttuurin muuttumista pitkällä aikavälillä, puhujana professori Attila Paládi-Kovács Budapestistä. Viimeisen esitelmän ja sitä seuranneen keskustelun jälkeen siirryttiin lounaalle ja edelleen nauttimaan iltapäivävapaasta – seminaarin nimilapuilla pääsi ilmaiseksi kaikkiin kaupungin museoihin. Myöhemmin iltapäivällä vuorossa oli kaupunkikiertoajelu, jonka kohteena olivat erilaiset jyväskyläläiset asuinalueet ja niiden muuttuminen. Kiertoajelubussi kuljetti opastuksen päätteeksi koko ryhmän Päijänteen rantaan, jossa nousitiin nauttimaan loistavasta illallisristeilystä höyrylaiva Suomelle. Päivän esityksessä käsitelty suomalainen kesämökkikulttuurikin avautui unkarilaisten vieraiden katseltavaksi juuri sellaisena kuin se kesäisenä lauantai-iltana auringon laskiessa rannoillamme on: saunan piipusta nouseva savu, makkaran grillaus ja uimarit...

Lopuksi

Ajankohta oli onnistunut ainakin säiden puolesta, sillä ennustuksissa luvattuja elokuun lopun sateita ei lopultakaan tullut, vaan koko tapahtuma sai nauttia upeista syyskesän ilmoista. Jostain syystä elokuun loppu oli kuitenkin suomalaisten osallistujien kannalta hankala, sillä vain varsin vähäinen määrä kotimaisia kansatieteilijöitä oli saapunut paikalle ja esimerkiksi Helsingin edustus puuttui kokonaan. Symposiumin rahoitusvaikeudet ja siitä johtunut varsin kallis osallistumismaksu – jonka lisäksi tulivat vielä matka- ja majoituskustannukset – karsi varmasti kotimaisia osallistujia.

Sunnuntaina symposiumin päätössanoissa pohdittiinkin yhteistyön tulevaisuutta. Rahoitusvaikeudet ovat nyt järjestetyn symposiumin osalta hankaloittaneet tilaisuuden organisointia; toisaalta täytyy todeta, ettei nelipäiväinen symposium ollut lopulta lainkaan huono vaihtoehto. Seuraavan kerran symposium järjestetään Unkarissa, joten erityisesti suomalaisilla on nyt hetki aikaa miettiä, miten seuraava Suomessa järjestettävä symposium rakennetaan.

IX suomalais-unkarilainen symposium oli hyvin onnistunut, huolellisesti suunniteltu ja mielenkiintoinen. Päivät eivät olleet liian kiireisiä mutta toisaalta ei ollut myöskään turhaa aikaa. Jälkeenpäin ajatellen tuntuu siltä, että varsin tiiviissä paketissa kuulluista esitelmistä sai hyvän annin ja myös keskustelua oli mukavasti esitelmien ja istuntojen välissä. Osallistujien lukumäärä oli varsin sopiva, esitelmät mielenkiintoisia ja istunnot onnistuneesti temaattisesti ryhmiteltyjä. Ainoa ikävä puoli oli aika vähäinen ja paikkakunnittainkin keskittynyt suomalaisten edustus, joka toivottavasti ei kuitenkaan jatkossa muodostu esteeksi symposiumien jatkumiselle. Lisää symposiumin annista on luettavissa seuraavassa *Ethnologia Fennicassa*.

Jussi Lehtonen

Assistentti, FM, Turun yliopisto

jussi.lehtonen@utu.fi

Kansatieteilijä tohtoriputkessa

Kansatieteen päivien jatko-opiskelijatapaamisen jälkimaininkeja

Suomalaisen tutkijakoulutuksen kansainvälinen arviointi

Tohtorintutkinto näyttää olevan muotia. Ilmiön puolesta puhuu myös tohtoreiden määrän jyrkkä nousu Suomessa viimeisen vuosikymmenen aikana. Myös kansatieteen oppiaineisiin paineet tohtorituotantoon ovat vaikuttaneet. Tosin tohtoriksi hakeutuvien määrä ei liene suoraan verrannollinen valmistuvien tohtoreiden määrään. Tohtorinopinnot vievät alalla usein enemmän kuin neljä vuotta. Kansatieteilijöiden jatko-opintojen tarkoitusta, kehittämistä ja uranäkymiä pohdittiin kansatieteen päivien jatko-opiskelijatapaamisessa Helsingissä 10.3.2006. Aiheeseen on syytä palata vielä näin jälkijätöisesti jatko-opiskelijoiden uuden ja toivorikkaamman lukuvuoden käynnistyttyä.

Suomalaisesta tohtorinkoulutuksen sisällöstä ja laadusta oli päivillä alustamassa Korkeakoulujen arviointineuvoston projektisuunnittelija, dosentti Seppo Saari, joka toimi alkuvuonna 2006 valmistuneen tohtorinkoulutuksen kansainvälisen arvioinnin *PhD Training and the Knowledge-Based Society 2004–2006* vetäjänä. Omista kokemuksistaan tohtorina työelämässä kertoivat puolestaan lehtori FT Marjatta Kalliala Soveltavan kasvatustieteen laitokselta ja dosentti, FT Pia Olsson kansatieteen oppiaineesta Helsingin yli-

opistosta. Tapaamisessa keskusteltiin myös aiheesta pienryhmissä muutama kysymykseen keskittymällä: Mihin kansatieteen tohtoreita tarvitaan? Millaiset tieteelliset ja työelämävalmiudet tohtorikoulutus tarjoaa? Miten tohtoriopintoja tulisi kehittää? Vastauksia kysymyksiin pohdittiin varta vasten kansatieteen jatko-opiskelijoille räätälöidyllä menetelmällä – kutsuttakoon sitä tässä yhteydessä vaikkapa kanjat-kahvilaksi (vrt. world cafe), jonka ideana oli agenttien toiminta ryhmien välisinä viestinviejinä. Siten esitetyjä ideoita ja pohdintoja tarkkailtiin kriittisesti ja jalostettiin eteenpäin. Pienryhmien osallistujat ja viestinviejät edustivat lähes kaikkia Suomen yliopistoja, joissa kansatiedettä opetetaan.

Kansatieteen jatko-opintojen tieteelliset valmiudet: ihanteet ja käytäntö

Tohtorin polku näyttää yhä melko pitkältä ja kivikkoiselta. Tutkijan ura näyttää myös yhä enemmän yrittäjämäiseltä toiminnalta. Täytyy osata itse pitää huoli rahoituksesta ja jaksottaa osin päällekkäiset tutkimusprojektit mielekkäästi muuhun elämään. Tohtorintyö ei siis poikkea tältä osin muusta työelämästä. Tutkijalta vaaditaan poikkeuksellisen paljon sinnikkyyttä, sillä hänen on itse hankittava rahoituksensa ja aurattava tiensä monitieteiselle kentälle – joskus jopa umpihankeen. Itsenäisyyttä ja itseriittoisuutta vaativa tutkijan ura on parhaimmillaan hyvin palkitsevaa.

Kansatieteen jatkokoulutuksen ihanteeksi nähtiin tieteellisten valmiuksien kuten kriittisen ajattelun, loogisuuden, tieteellisen kirjoittamisen, uuden tieteellisen tiedon tuottamisen, tutkimusmenetelmien ja aineiston kunnioittamisen omaksuminen. Käytännössä näiden ihanteiden saavuttaminen koettiin olevan itsessään työlästä. Se on yhä paljolti jatko-opiskelijan oman aktiivisuuden varassa. Toimiva ohjaussuhde nähtiin erityisen ratkaisevaksi projektin onnistuneessa loppuunsaattamisessa.

Tohtorinkoulutuksen ongelmakohdiksi nähtiin yleensä säännöllisen kannustavan ohjauksen ja rahoituksen puuttumisen, mikä johtaa opiskelijan heikkoon sitoutumiseen. Toisaalta suomalaista tohtorinkoulutusta on moitittu akateemisen vapauden perinteestä, mikä aiheuttaisi passiivisuutta. Akateeminen vapaus vaatii kuitenkin aktiivisuutta, mikäli halua työn valmistuvan. Perustui jatko-opiskelu tutkijakouluun tai osa-aikaopiskeluun, sen edistymisen todettiin kansainvälisessä arvioinnissakin olevan melko hidasta Suomessa.

Entä työelämävalmiudet...?

Kanjat-tapaamisen pienryhmissä oltiin sitä mieltä, että yliopiston järjestämä jatkokoulutus (esim. seminaarit) ei sinänsä valmista ammattiin. Tutkimuksen teon kyllä nähtiin tuovan kansatieteilijöille erilaisia hyödyllisiä valmiuksia: lähteiden käyttötaitoja, laajojen aineistojen hallintaa ja kriittistä ajattelua. On osattava erottaa olennainen tieto epäolennaisesta. Väitöskirjan tekeminen onkin eräänlaista tulostavoitteista projektinjohtamista. On myös kyettävä verkostoitumaan oman alan tai muiden alojen tutkijoiden kanssa. Jatko-opintojen aikana kehittyvät myös esiintymistaito ja keskusteluvalmiudet. Opitaan argumentoimaan ja esittämään tulokset tiivistetyssä muodossa. Viimeistään väitöskirjan teon vaiheessa on osattava markkinoida oma aiheensa ja osaamisensa työmarkkinoilla. Tämä edellyttää luonnollisesti oman asiantuntijuuden ja osaamisen tunnistamista. Korkeakoulujen arviointineuvoston arvioinnissakin tutkijakoulutuksessa nähtiin työelämäyhteyksien ilmenevän lähinnä käytännön kursseina, siirrettävinä yleisinä taitoina tai yrityselämävierailuina. Tutkimuksen tekeminen voisi vahvistaa vieläkin enemmän työelämän kaipaamia syvempiä taitoja ja valmiuksia. Millainen vastuu jatko-opiskelijalla itsellään on työelämätaitojen kartuttamisessa ja kuka nuo työelämätaidot määrittelee?

Missä kansatieteen tohtoreita tarvitaan?

Tiedon ja tutkimuksen itseisarvo korostuvat nykypäivän työmarkkinoilla. Ajatellaanko tohtorinväitöskirjan tekemisen työelämän tarpeisiin kasvattavan myös ammatillisia valmiuksia?

Ainakin olisi oltava tarkemmin selvillä mitä halutaan tutkia ja kenelle tutkimusta tehdään. Kansatieteen tutkimustieto kelpaa hyvin päätöksenteon perustaksi siinä missä kansantaloustieteen tai sosiaalipolitiikan tutkimukset. Globalisoituva maailma, siirtolaisuus, EU:n kansallisten identiteettien haasteet tarvitsevat vuoropuheluun kykeneviä ja avoimia, mutta samalla kriittisesti ajattelevia kansatieteilijöitä. Kansatieteilijät eivät ehkä ole vieläkään oppineet näkemään riittävästi perinteisten alojen ulkopuolelle, joskin kosolti poikkeuksia tästä säännöstä löytyy. Viime vuosina meikäläisiä lienee yhä enemmän sijoittunut yrityselämään samoin julkisen sektorin ihmisläheisille aloille koulutusorganisaatioista EU:n rahoittamiin kulttuurihankkeisiin.

Kanjat-kahvilassa nimettiin kansatieteen jatko-opiskelijoiden yhdeksi perusongelmaksi alan tutkimuksen ohut näkyminen yhteiskunnassa. Osaamisen esilletuomista edelleen vierastetaan. Pitäisikö jo opiskelijoita rohkaista enemmän siihen? Jostakinhan sitä on aloitettava. Uskoakseni kansatieteilijät

jos ketkä ovat joustavia ja taitavia hyödyntämään osaamistaan alalla kuin alalla. Osaaminen ja kehittämistarpeet kirkastuvat usein vasta työelämässä toimimisen myötä. Kansatieteen opiskelijoissakin löytyy paljon jo aikaisemman työuran tehneitä, joiden olisi vain rohkaistuttava integroimaan aiempi osaaminen yhteen tutkijanuransa kanssa. Luonnollisestikin olisi itse opittava näkemään yhteiskunnan kulloinenkin tarve, johon kansatieteilijä voi vastata.

Ratkaisuna kansatieteen tutkijakoulu?

Nykyisessä jatko-opintomallissa kansatieteen jatko-opiskelijat organisoivat itse pitkälti opiskelunsa. Säännöllistä seminaarityöskentelyä on jo kaikissa oppiaineissa saatavilla, mutta riittääkö se? Tällä hetkellä maassa löytyy myös useita tutkijakouluja, joihin myös kansatieteilijät voivat hakea. Niistä yhdessä mm. allekirjoittanut on opiskellut vastinpariopiskelijana. Käytännössä tutkijakoulu on tarkoittanut kohdallani sitä, että se on kustantanut seminaarimatkat koti- ja ulkomailla sekä auttanut tutustumaan lähioppiaineiden opiskelijoihin saman aiheeryppään äärellä. Omaan tutkijakouluun pääsyyni vaikuttivat varmasti itse hakemani rahoitus, tutkijakoulun linjaamat painopistealat, johon aiheeni väljästi linkittyi, sekä kansatieteen mukanaolo tutkijakoulun johtoryhmätasolla. Ilman niitä en kyseiseen koulutukseen olisi kenties itsekään rohkaistunut hakemaan. Tutkijakoulu voi auttaa tehostetummin tutkijanuralla kansainvälistymisessä, tarjoamalla kootusti tietoa kansainvälisestä jatko-opiskelusta.

Kanjat-tapaamisen keskustelussa jatko-opiskelijat totesivat tutkijakoulujen olevan periaatteessa hyviä ratkaisuja. Muitakin vaihtoehtoja tulisi ylläpitää ja säilyttää esimerkiksi mahdollisuus itsenäiseen työskentelyyn. Tiivis työskentely tutkijakouluissa ei sovi kaikille esimerkiksi työn ohessa väitöskirjaansa tekeville. Piileekö tässä kansatieteilijöiden jatkokoulutukseen nykyisin sisältyvä paradoksi: koska omaa organisoitua tutkijakoulua ei ole, säännöllisestä rahoituksesta puhumattakaan, ei tutkijanuralle uskalleta oikein heittäytyä. Alan tutkimus ei laajemmin näy yhteiskunnassa, jos jatko-opiskelu on pätkäopiskelua. Kenties tutkijakoulutusmallia tulisikin kehittää siten, että myös työssäkäyvien mahdollisuudet tehdä tutkimusta säännöllisesti paransivat.

Me kansatieteen tutkijaopiskelijat emme näytä käsityksinemme poikkeavan muiden alojen tohtorikoululaisista. Tohtorikoulutukselta toivotaan yleisesti monipuolisuutta ja apua urasuunnitteluun, opastusta tieteellisten käytäntöjen hallintaan esim. rahoituksen hankinnassa. Samantapaista kritiikkiä esitettiin meillä kuin tutkijakoulujen kansainvälisessä arvioinnissa. Myös kaikenlaista

tarpeellista tietoa jatko-opiskelusta on yliopistossa tarjolla, mutta tiedon kerääminen vie yksittäiseltä opiskelijalta paljon aikaa. Koordinaatiota tarvitaan. Kansatieteilijöiden jatko-opiskelijatapaamisessa keskusteltiin siis siitä, onko ylipäätään tarvetta perustaa tutkijakouluja erityisesti kansatieteen jatko-opiskelijoille. Seppo Saaren mielestä kansatieteen jatko-opiskelijoiden tutkimusaiheet vaikkapa etnisistä yhteisöistä maahanmuuttajiin tai työelämän kulttuuriin ovat yhteiskunnan kannalta tarpeellisia. Hänen puheenvuoronsa rohkaisi näkymään ja verkostoitumaan aikaisempaa enemmän myös systemaattisemman tutkijakoulun aikaansaamiseksi.

Tutkijakoulutuksen tuleva suuntaus näyttäisi Suomessa olevan vähittäinen siirtyminen 4-vuotiseen rahoitusmalliin. Tutkijakoulutukselta tullaan vaatimaan nykyistä enemmän kuin mihin tähän asti on ylletty. Myös tutkimuksen laadunvarmistus ja läpinäkyvyys vaihtelevat tutkijakouluittain. Tutkijakoulutuksen arviointi on ollut Suomessa epätasaista. Raportin mukaan koulutukseen haun kriteerejä olisi kehitettävä arvioivampaan suuntaan. Väitöskirjan ohjaajan paikan olisi oltava jatkossakin selkeä. Lisäksi opintojen ulkopuolisia seurantaryhmiä olisi perustettava. Mikäli tutkijakoulutuksen kansainvälisen arvioinnin suositukset toteutuvat, myös yhteistyötä tutkimuslaitosten, elinkeinoelämän sekä ulkomaisten yliopistojen kanssa tullaan suosimaan aikaisempaa enemmän.

Kanjat-tapaamisessa oltiin yhtä mieltä kansatieteen jatkokoulutusverkoston vahvistamisen tarpeesta. Kansatieteilijöiden olisi enemmän kannettava vastuuta siitä, miten ala tunnetaan yhteiskunnassa. Jatko-opiskelijan on tehtävä itse työtä paremman ohjauksen puolesta ja vaalittava säännöllistä ohjaajasuhdetta. Niin ohjaajan kuin ohjattavan tulee olla selvillä oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, ja toimia niiden mukaan. Moni asia on meistä itsestämme kiinni.

Terhi Willman,

kansatieteen jatko-opiskelija,
Helsingin yliopisto

Terveisiä Färsearilta ja Islannista

Pohjoismaisen museoiden nykyajan tallennuksen ja tutkimuksen tietoverkko Norsamin organisoima seminaari

Elokuun 15.-19. päivinä järjestettiin Pohjoismaisen museoiden nykyajan tallennuksen ja tutkimuksen tietoverkko Norsamin organisoima seminaari otsikolla *På ny kurs – museer, dokumentation och samtid*. Museoammattilaisille suunnatussa seminaarissa olivat mukana kaikki Pohjoismaat siten, että Islannista oli kaksi osallistujaa, Tanskasta viisi, joista yksi färsearelainen ja Ruotsista, Norjasta ja Suomesta kustakin kuusi (suomalaisista yksi Ahvenanmaalta). Seminaarin opettajat olivat sosiaaliantropologian professori Odd Are Berkaak Oslostasta, valokuva-arkistonhoitaja Anne Aune Bergenistä ja valokuvaaja Matti Huuhka Helsingistä. Seminaarin johtajana toimii Atle Ove Martinussen Bergenistä ja seminaarin vetäjinä ja ryhmätöiden ohjaajina opettajien ohella Norsamin ohjausryhmän jäsenet. Suomen edustaja ohjausryhmässä oli Antti Metsänkylä Museovirastosta. Rahoituksen seminaarille myönsi Pohjoismaisen ministerineuvoston museokomitea.

Seminaarin tavoitteena oli pohtia nykydokumentointia ja erityisesti valokuvadokumentoinnin ja digitaalisten medioiden merkitystä. Tarkoituksena oli tarkastella myös materiaalista kulttuuria museoiden keruutoiminnan näkökulmasta sekä kehittää dialogista työmenetelmää.

Seminaarin pitopaikaksi oli valittu Smyril Linen (<http://www.smyril-linene.com/>) matkustaja-autolautta Norröna, joka purjehtii Bergenistä Färsearten kautta Islantiin. Vuonna 2003 valmistunut alus muistuttaa Itämerellä liikennöiviä isoja autolauttoja, vain myymälätilat ovat vaatimattomammat. Matka alkoi tiistaina 15.8. iltapäivällä melkoisen dramaattisesti, kun suomalaiset osanottajat olivat joutua reissuun ilman matkatavaroitaan: olimme lentäneet Kööpenhaminan kautta, jossa vaihtoaikaa jäi vain 15 minuuttia. Seuraavalla koneella saapuneet laukut saatiin piinallisen odotuksen jälkeen lautan terminaaliin vain viisi minuuttia ennen portin sulkemista.

Seminaari aloitettiin pian laivan lähdettyä satamasta. Tiistai-iltapäivän ja illan ohjelmaan kuului kolme alustusta – aiheina dialoginen työmenetelmä kenttätyössä, dokumenttivalokuvaus ja digikuvien arkistointi – sekä työryhmien järjestäytyminen. Ryhmien piti suunnitella ehdotus dokumentoin-

Seminaarin pitopaikaksi oli valittu Smyril Linen matkustaja-autolautta Norröna, joka purjehtii Bergenistä Färsaarten kautta Islantiin. Valok. Pirkko Madetoja 2006.

tiprojektiksi museonäkökulmasta ja tehdä pieni kenttätyö. Työtä oli pohjustettu kevästä asti alustavalla aiheen valinnalla ja problematisoinnilla sähköpostitse.

Keskiviikkoamuna ryhmät jatkoivat keskusteluja ja kenttätöitään kunnan mukaan. Pohjois-Atlanti oli koitua kohtalokkaaksi koko seminaarille: voimakkaan merenkäynnin seurauksena noin kolmannes kurssilaisista oli merisairaana (mukaan lukien allekirjoittanut). Yhdessä ryhmässä oli vain yksi toimintakuntoinen. Tauti helpotti, kun tultiin Färsaarille.

Färsaarilla oli kolme tuntia aikaa tutustua Tórshavnissa Färsaarten kansallismuseoon (<http://www.natmus.fo>) ja tehdä pikainen kierros kaupungilla. Matkaa jatkettiin illansuussa ja Islantiin saavuttiin torstaiamuna. Saaren itäpäässä sijaitsevasta satamasta Seyðisfjörðurista suunnattiin bussilla pohjoisrantaan pitkin kohti Reykjavikia. Torstain aikana ehdittiin tutustua Namafjallin geotermiseen alueeseen, uida kuumassa lähteessä, vieraillla Akureyrin museossa ja tutustua Hólariin (<http://www.holar.is/english.htm>), jossa on ollut piispanistuin vuosina 1106-1802. Nykyisin siellä toimii mm. maatalousalanoppilaitos. Matkan varrella ehdittiin pariin otteeseen myös työstää

Torstain aikana ehdittiin tutustua Namafjallin geotermiseen alueeseen sekä uida kuumassa lähteessä. Valok. Pirkko Madetoja 2006.

ryhmien töitä esittelykuntoon. Keskiyöllä päästiin yöpymispaikkoihin: me naiset ihastuttavalle maatilamatkailutilalle keskellä avaraa laaksoa ja miehet hotelliin läheiseen kaupunkiin. Maatilan maisemat ja muutama yksityiskohta peittosivat hotellin: sen lasilla katetulla verannalla kasvoi niin omenapuu kuin viiniköynnösikin!

Perjantaina käytiin Glaumbærissa tutustumassa museoituun turveseinäiseen maalaistaloon (http://www.skagafjordur.is/displayer.asp?cat_id=1357) ja iltapäivällä saavuttiin Reykjavikiin. Siellä tutustuttiin Islannin Kansallismuseoon (<http://www.natmus.is>), jonka uusi perusnäyttely on tänä vuonna palkittu Euroopan museofoorumin kunniamaininnalla. Museossa pidettiin illalla seminaarin loppuyhteenveto, jossa ryhmät esittelivät tuloksensa. Vastoinkäymisistä huolimatta jotain oli saatu aikaiseksi. (Kansainvälinen) yhteistyö ei kuitenkaan aina toiminut. Yksi ryhmä oli hajonnut kokonaan. Informaatiokatkoja oli: seminaarinjärjestäjien ja varustamon välillä oli sovittu, että seminaarilaiset pääsevät tutustumaan miehistötiloihin ja haastattelemaan

Lauantai-illan Reykjavíkissa kruunasi Kulturnatt eli paikallinen Taiteiden yö. Valok. Pirkko Madetoja 2006.

miehistöä. Lautalla todettiin, että miehistö oli vaihtunut eikä uusi tiennyt asiasta mitään. Pari ryhmää oli silti pitänyt kiinni ajatuksestaan dokumentoida laivan miehistön tiloja ja työtä. Lopputulos on arvattavissa. Oma ryhmäni sai aikaan raflaavan otsikon: *Mayday – det händer inte mej!* eli tarkastelimme laivalla eri roolissa olevien ihmisten strategioita arvioida ja hallita matkustamiseen liittyviä riskejä. Seminaarista on tarkoitus koota raportti, joka julkaistaan Norsamin nettisivuilla.

Lauantaina osa kurssilaisista osallistui Islannin Kansallismuseon järjestämälle retkelle, jolla käytiin Þingvellirissä, jossa Islannin käräjät kokoontuivat vuodesta 930 alkaen vuosisatojen ajan. (<http://www.thingvellir.is/english/>) Se kuuluu Unescon maailmanperintökohteisiin. Matkalla käytiin myös Eyrarbakassa ja tutustuttiin siellä Árnessýslasin kylämuseoon ja merimuseoon (<http://www.selfoss.is/maritimemuseum/english.html>). Lauantai-illan Reykjavíkissa kruunasi Kulturnatt eli paikallinen Taiteiden yö. Se on pirstävä ja mielenkiintoinen kokemus - ja paljon siistimpi kuin Helsingin vastaava tapahtuma.

Sunnuntaina ehdin vielä ennen lentokentälle lähtöä tutustua näyttelyyn nimeltä 871±2 (<http://www.arbaejarsafn.is/e/index.htm>). Se kertoo keskeltä Reykjavikia vuonna 2001 löydetyistä arkeologisista kohteista, joka osoittautui kaupungin vanhimmaksi tunnetuksi ihmisasumuksen paikaksi. Paikalle tehty näyttely hyödyntää runsaasti uutta teknologiaa ja on mielenkiintoinen ja havainnollinen. Se on osa Reykjavikin kaupunginmuseota.

Matkan sulatteluun on mennyt aikaa: se oli raskas, mutta antoisa. Tosin täytyy myöntää, että koulutuksellinen anti jäi vähän heikoksi, osittain kielivaikeuksista johtuen: mm. norjalainen pääpuhujana Berkaak oli lennokas esiintyjä, mutta puhui (varsinkin innostuessaan) niin vaikeaa norjaa, että kaikki eivät pystyneet sitä seuraamaan. Luennot eivät tarjonneet uutta näkökulmaa kenttätyöhön, koska asiaa ei ehtinyt sulatella ja työt tehtiin vanhalla rutiinilla. Ajanpuute olisi ollut ongelma ilman merisairauttakin. Henkilökohtaisesti parasta antia olivatkin mainiot museot sekä uudet tuttavuudet sekä Suomesta että muista maista ja tietenkin Islannin luonto.

Färseistä ei parissa tunnissa ehtinyt saada kovin monipuolista kuvaa, mutta kiinnostava paikka sekin on. Islantia ehdittiin sen sijaan nähdä enemmän – ainakin kilometreissä – ja täytyy sanoa, että se on unohtumaton maa. Enää en ihmettele, mistä maan rikas tarinaperinne on saanut alkunsa: luonto todella näyttää siltä, että maahisia, peikkoja ja kummituksia voi ilmestyä koska tahansa. Kallishan Islanti on, mutta suosittelen silti niille, joilla vielä ei ole ollut tilaisuutta käydä siellä: menkää ihmeessä! Sitä ei voi sanoa kuvilla. Lisää kuvia seminaarista löytyy osoitteesta: (<http://www.maihaugen.no/norsam>)

Pirkko Madetoja

Ilmoitusasioita

Väitöstilaisuus

FL Kirsi Hännisen etnologian väitöstutkimus "Visiosta toimintaa - museoiden ympäristökasvatus sosiokulttuurisena jatkumona, säätelymekanismina ja innovatiivisena viestintänä"

tarkastettiin Jyväskylän yliopistossa 9.9.2006. Vastaväittäjinä olivat dosentti *Helena Ruotsala* ja dosentti *Solveig Sjöberg-Pietarinen*.

Lectio praecursoria 9.9.2006 Jyväskylän yliopisto

Yhteiskunnallinen ajankohtaisuus

Väitöstutkimuksessani Visiosta toimintaan – museoiden ympäristökasvatus sosiokulttuurisena jatkumona, säätelymekanismina ja innovatiivisena viestintänä tutkin museoiden ympäristökasvatusta (yhteiskunnallisesta näkökulmasta). Haluan avata näkymiä tutkimusaiheeni kautta yhteiskunnan ja kulttuurin tilanteen ymmärtämiseen. Museo heijastelee niitä ilmiöitä, joita yhteiskunnassa on viime vuosikymmeninä tapahtunut ja on edelleenkin tapahtumassa.

Parhaillaan tämän viikonlopun aikana vietetään Euroopan rakennusperintöpäiviä, joiden aikana esimerkiksi museot ja kotiseutuyhdistykset järjestävät useita tapahtumia eri paikkakunnilla. Euroopan rakennusperintöpäivät on jokavuotinen tapahtuma, jota vietetään vuosittain kaikissa Euroopan maissa. Suomessa päiviä vietetään syyskuun toisena viikonloppuna. Rakennusperintöpäivät tarjoavat eurooppalaisen kanavan ympäristökasvatukseen.

Tällä hetkellä ympäristökasvatus on ajankohtaista monestakin syystä. Ensinnäkin siihen on todellinen tarve jo ilmastomuutoksen, luonnon ja kulttuuriympäristön arvon ymmärtämisen vuoksi. Toiseksi sille on yhteiskunnallinen tilaus keskuhallinnollisesta näkökulmasta ja kansalaisten kiinnostuksen vuoksi. Ympäristökasvatus on kirjattu hallitusohjelmaan ja Museovirasto on elokuussa julkaistussa strategiassaan luvannut edistää kulttuuriperintöopetusta ja kulttuuriympäristökasvatusta esikuvanaan Ruotsissa ja Englannissa harjoitettu opetustoiminta. Kansalaiset ovat osoittaneet lisääntyvää kiinnostusta luonnon, yhteiskunnan ja kulttuuriympäristön tuntemiseen. Motivoitumista osoittavat esimerkiksi kansallispuistoihin tutustuminen ja muut luontoharrastukset, kulttuuriympäristön kunnostamishankkeet, ei siis pelkästään museoissa käynti. Museoiden vaikutus näkyy Kenneth Hudsonin Suuren museon idean mukaan museorakennusten- ja museon piha-alueiden ulkopuolella. Ajatus ympäristöstämme Suurena museona sopii ajatukseeni ympäristökasvatuksesta, joka kertoo kokonaisvaltaisesta ympäristöstä. Tutkimuksessani totean, että kokonaisvaltaistumisen prosessi edistää ympäristökasvatusta.

Muista tutkimistani prosesseista yhteiskunnallisesti merkittäviä ovat demokratisoituminen ja verkostoituminen. Demokratisoituminen laajentaa museoiden esitelmiä aiheita ja museon opetustoimintaan osallistuvia kansalaisia kohderyhminä. Demokratisoituminen on tapahtunut vähitellen. Ensimmäinen demokratisoitusaalto museomaailmassa alkoi suurten Englannin ja Ranskan museoiden avauduttua yleisölle 1700-luvun puolivälistä alkaen ja jatkui 1900-luvun alkupuolelle. Toisen demokratisoitusaalton ajoitan 1960-luvulta 1980-luvulle, jolloin museoala ammatillistui, uusia museovirkoja perustettiin ja esiteltäviä aiheita

näyttelyissä laajennettiin. Ympäristökasvatuksen leviäminen museoihin tapahtui kolmannen demokratisoitumisaallon aikana 1990-luvulta 2000-luvulle, jolloin kulttuuritoiminnan saavutettavuutta kaikille väestöryhmille on alettu korostaa. Ympäristökasvatuksen yhtenä ihanteena on demokraattinen yhteiskunta eli kansalaisten laaja osallistuminen kulttuurin, luonnon ja yhteiskunnan käyttöön.

Työni alussa totean, että ympäristökasvatuksesta tuli ajankohtaista ympäristöheräämisen vuoksi, mutta se tapahtui viiveellä. Ympäristöheräämisen vuosikymmenet olivat 1960- ja 1970-luku. Kansainvälisissä konferensseissa ensimmäiset viisiot museoiden ympäristökasvatuksesta lausuttiin 1970-luvulta alkaen. Visiot alkoivat näkyä museoiden opetustoiminnassa etenkin viime vuosikymmenellä. Ympäristökasvatuskeskustelun tutkiminen osoittaa, että julkisilla foorumeilla muotoillaan tulevaisuuden visioita, mutta niiden toteuttaminen ei jäänyt työnjaollisesti määritellysti minkään museon vastuulle. Museoalan yhteiset kokoontumiset edistivät ammatillisen tietoisuuden ja yhteishengen luomista. Ympäristökasvatuskeskustelulle on ollut tyypillistä se, että toimintaa haluttaisiin muuttaa ihanteiden mukaiseksi, mutta todelliset mahdollisuudet haasteeseen vastaamiseen ovat pienet.

Ympäristökasvatuskeskustelussa ilmenee sosiokulttuurisia ihanteita ja visioita, joista voi seurata innovatiivista viestintää. Visio on keino hahmotella tulevaisuutta pitkällä tähtäimellä ja sen sisältö kertoo instituution innovatiivisuudesta. Visio, joka ei sisällä muutoksia vanhoihin toimintatapoihin, ei vielä ole innovatiivinen. Visio ilmentää ajattelun dynamiikkaa mahdollistaen uudistumista.

Tieteellinen ja ammatillis-yhteiskunnallinen paikantaminen

Olen rakentanut teoriani säätelymekanismin ja innovatiivisen viestinnän ajatuksista. Kulttuurintutkimuksessa on aikaisemmin tutkittu muutoksen mekanismeja kuten kulttuurin ja innovaatioiden leviämistä. Ihmiset toimijoina ylläpitävät kulttuurin mekanismeja. Kulttuurintutkimuksessa käytetty mekanismin käsite ei tarkoita mekaanisia syy- ja seuraussuhteita, vaan se kuvaa suhteiden ja prosessien moniulotteisuutta. Teoriaani ovat vaikuttaneet erityisesti sosiaalianthropologi Kay Miltonin tutkimus environmentalismista ja etnologi Veikko Anttilan tutkimus innovaatioista.

Tutkijan ja tutkimuksen paikantaminen on moniulotteinen tehtävä, koska siihen kuuluvat tieteellinen ja ammatillis-yhteiskunnallinen paikantaminen. Tieteellinen asemointi sisältää suhteen tutkimusperinteeseen, oman tieteenalan ilmiökenttään ja lähitieteiden tutkimukseen. Sosiaalianthropologia ja museologia muodostavat tutkimuksessani kohtaamispinnan etnologian lähitieteinä. Sosiaalianthropologia on yhteiskuntasuuntautunut tiede, jonka tutkijoista muun muassa Kay Milton on perehtynyt kulttuurin ja ympäristökysymysten suhteeseen.

Museo rakentuu yhteiskunnalliseksi instituutioksi museoammattilaisten ajattelutavoissa ja toiminnassa, mutta myös tutkijan vaikutuksesta. Museon institutionaalisuutta on analysoitu erityisesti museologisissa tutkimuksissa, mutta myös etnologeille ja antropologeille on ollut luonteenomaista tutkia erilaisia instituutioita.

Väitöstutkimukseni paikannan kuuluvan ympäristöetnologiaan, jonka tehtävänä näkemykseni mukaan on tutkia ihmisen ympäristösuhdetta yhteiskunnallis-kulttuurisessa yhteydessä ja kehittää kuvailevaa tutkimusotetta selittäväksi ja teoriaa rakentavaksi. Olen pyrkinyt työssäni rakentamaan omaa teoriaani.

Menetelmät

Kutsun työskentelytapaa monivaiheiseksi metodiksi, koska lähetin kyselyt vuonna 2002, suoritin haastatteluja vuosien usean vuoden aikana ja perehdyin tutkimuskohteita koskeviin asiakirjoihin vastausten karttuessa. Parhaimmillaan monivaiheisuus rikastuttaa tulkintoja, kun tutkimuksessani yhdistän laadullista ja määrällistä aineistoa.

Sain 93 kyselyvastausta kolmisivuiseen kyselyyni ja tein 20 haastattelua eri puolilla Suomea. Museoammattilaiset olivat hyvin motivoituneita vastaamaan kyselyyn ja osallistumaan haastatteluun. Toivon tutkimukseni lisäävän ammatillista ympäristötietoisuutta ja edistävän yksilöiden ammatillista kasvua.

Ympäristökasvatus sosiokulttuurisena säätelymekanismina

Määrittelin työni alussa ympäristökasvatuksen neljä ulottuvuutta, jotka ovat ympäristön kokeminen, ympäristönsuojelu, ympäristöä säästävään elämäntapaan ja ympäristöongelmien käsittelyyn kannustaminen.

Kysyin kyselyssä ja haastattelussa kuinka museoammattilaiset ymmärtävät ympäristökasvatuksen tarkoituksen. Sen miellettiin tarkoittavan ympäristön havainnointia ja lukutaitoa, ympäristöongelmien ja -arvojen ymmärtämistä, elämäntapojen ohjaamista kestävän kehityksen tielle sekä ihmisen ympäristösuhdetta, ympäristön arvostamista ja suojelemista. Vastaukset kuvastavat tulkintani mukaan sitä, että ympäristökasvatuksen toivotaan vaikuttavan ihmisen ympäristösuhteeseen ja toimivan yhteiskunnallis-kulttuurisena säätelymekanismina.

Ympäristökasvatukseen säätelymekanismina kohdistuu useita ihanteita. Ihanteena on, että ympäristökasvatus olisi sivistyksen osa, ihmisen henkinen kasvu ja kansalaisten osallistuminen. Kasvatusoptimismin mukaista on, että ympäristökasvatuksen toivotaan vaikuttavan ihmisiin, vaikka tehtävä on haasteellinen.

Ympäristökasvatusta sääteleviä tekijöitä ovat museaalisuus, paikallis-alueellisuus, institutionaalisuus ja ajallisuus. Museaalisuuteen kuuluvat oikeana pidetyt ajattelu- ja toimintatavat. Paikalliset ja alueelliset tekijät vaikuttavat siihen, että ympäristökasvatuksesta syntyy erilaisia muunnelmia eri museoissa. Institutionaa-

lisuus eli museolaitokselle ominaiset tekijät säätelevät ympäristökasvatusta. Siksi esimerkiksi koulujen ja museoiden harjoittama ympäristökasvatus poikkeaa toisistaan. Ajallisuuteen sisältyvät ajan pitkä- ja lyhytkestoiset vaikutukset, ja kotiseutuopetuksen perinteen vaikutus.

Työssäni olen luonut sosiokulttuurisen jatkumon käsitteen, jolla tarkoitan ajatus-tavallista jatkuvuutta kotiseutuopetuksesta ympäristökasvatukseen. Jo kotiseutuopetuksessa pidettiin tärkeänä identiteetin vahvistamista, kokemusperäisyyttä ja yhteiskunnallista hyödyllisyyttä. Nämä piirteet on löydettävissä myös museoiden ympäristökasvatuksessa, jota olen tutkinut kyselyjen ja haastattelujen lisäksi arkistolähteistä kuten strategioista ja opetussuunnitelmista.

Ympäristökasvatus sosiokulttuurisena jatkumona

Vaikka ympäristökasvatus vaikuttaa nuorelta ilmiöltä, väitöksessäni löysin kotiseutuopetuksen ja ympäristökasvatuksen eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. Molemmille yhteistä on tavoite vahvistaa ihmisten identiteettiä, pyrkiä yhteiskunnalliseen hyödyllisyyteen ja korostaa aistein saatavan tiedon merkitystä. Eroavaisuuksina ovat ympäristökasvatuksen sisältö, kansainvälisyyden arvopohja ja uudet menetelmät kuten projektit ja työpajat. Ympäristökasvatus on osittain kotiseutuopetuksen yhteiskunnallista ja kulttuurista jatkumoa, mutta sisältää myös uutuusarvollista viestintää.

Ympäristökasvatus innovatiivisena viestintänä

Kymmentä tapausesimerkkiä kuvatessani esittelen kolme uutuusarvollista ympäristökasvatuksen viestintää harjoittavaa museota, jotka ovat: Aboa Vetus & Ars Nova Turussa, Museokeskus Vapriikki Tampereella ja Metsämuseo ja metsätietokeskus Lusto Punkaharjulla. Niissä uutuuden omaksumista ovat helpottaneet 1990-luvulla perustetut uudet tilat ja uusi hallintorakenne. Innovatiivisessa eli uutuusarvollisessa viestinnässä tapahtuu uudenlaista vuorovaikutusta ympäristön kanssa, esimerkiksi menetelmät tai vuorovaikutuksen kumppanit muuttuvat verkostoitumisessa. Innovatiivisessa viestinnässä pyritään demokraattisuuteen, jotta kansalainen voi osallistua lisääntyvässä määrin toimintaan.

Johtopäätökset ja tutkimustulosteni soveltaminen

Tutkimustuloksiani voidaan soveltaa museoiden lisäksi muissakin kulttuurilaitoksissa, kouluissa ja yrityksissä. Myös koulut ympäristökasvatuksellaan pyrkivät vaikuttamaan yhteiskunnallis-kulttuurisesti oppilaiden ajatteluun. Yritysten ympäristöohjelmia luodaan vaikuttamismielessä.

Ympäristökasvatus on edennyt visiosta toimintaan. Museoiden visiot ja strategiat ovat osa mentaalista dynamiikkaa ja tulevaisuuteen suuntautumisen välineitä. Ne ilmentävät optimismista näkemystä siitä, että tulevaisuuteen voidaan vaikuttaa ja historiallisesti muovautunutta paikallista ja alueellista kulttuuria hyödyntää

myönteisellä tavalla. Instituutiot koettavat strategioita luomalla hallita tulevaisuutta ja ennakoida tulevia tapahtumakulkuja, kun taas johtosääntöjen yhtenä ihanteena on ihmisen humanistinen kasvu kohti täydempää ihmisyyttä paikallis-alueellisessa kulttuurissaan.

Etnologis-poikkitieteellisessä tutkimuksessani päädyn siihen havaintoon, että on tarpeellista arvioida uudestaan museon sosiokulttuurista roolia ja kävijän roolia yhteiskuntaan ja kulttuuriin osallistuvana kansalaisena. Jos museossa uskalletaan käsitellä ajankohtaisia aiheita, ottaa kantaa ja osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun, kävijä voi muodostaa oman näkemyksensä museofoorumilla. Tulevaisuuden visioissa museotila hahmottuu uudella tavalla keskustelun foorumina ja toiminnan areenana. Mikäli museon demokratisoituminen jatkuu, siitä voi kehittyä yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden areena, jolla eri kansalaisryhmät saavat osallistua ympäristökeskusteluun.

Harjoittavatko museo instituutiona ja museoammattilaiset ympäristöpolitiikkaa? Tutkimukseni tapausesimerkit osoittavat, että museoammattilaisilla on ympäristövastuu lausuntojen antajina, näyttelyiden tekijöinä ja luentojen pitäjinä viranomaisille sekä muulle yleisölle. Siten museoammattilaisista esimerkiksi arkeologit, rakennustutkijat ja museolehtorit osallistuvat ympäristöpolitiikkaan.

Lisääntyneen tietämykseni perusteella voin laajentaa määritelmäni yhteiskunnallis-kulttuurista roolia korostavasti: Museo on lainsäädännöllisesti vahvistettu ympäristöinstituutio, joka voi harjoittaa ympäristöpolitiikkaa ja ympäristökasvatuksellaan pyrkii vaikuttamaan kansalaisten ympäristösuhteeseen.

Yhteiskunnallisen säätelyn yhtenä motivaationa on hyvinvoinnin edistäminen, koska ympäristöongelmat aiheuttavat monenlaisia uhkia ihmisten hyvinvoinnille ja samalla hyvinvointivaltiolle. Mikään säätelymekanismi ei voi olla kaikkivoipa, koska kullakin instituutiolla ja sen vastaanottajilla on omat mahdollisuutensa ja rajoituksensa. On hyvä kuitenkin, että on olemassa visioita ja ihanteita, jotka toteutuessaan antavat mahdollisuuksia ympäristömme laajempaan ymmärtämiseen.

Kirsi Hänninen

Kansatieteen hakemiston tietojen päivitys

Ethnos ry ylläpitää kotisivuillaan (www.ethnosry.org) kansatieteilijähakemistoa. Hakemistosta löytyvät tiedot 164 kansatieteilijän tutkimusaloista. Etsimänsä kansatieteilijän voi hakemistosta löytää nimen, maakunnan, kansatieteen osa-alueen tai muun hakusanan avulla.

On aika päivittää hakemiston tiedot. Käy tarkistamassa omat tietosi ja ilmoita muuttuneet tiedot yhdistyksen sihteerille. Jos et ole hakemistossa, halutessasi sinut liitetään hakemistoon kun ilmoitat sihteerille tietosi.

Kansatieteen hakemiston tiedot:

- Sukunimi (myös aikaisempi) ja etunimi
- Arvo ja ammatti
- Sähköpostiosoite
- Osoite
- Tutkimusalat tai aihepiirit, joissa asiantuntija (Otsikot lyhyesti, yleistajuisesti. Ei teoksia. Kolme tärkeintä halutessasi myös englanniksi.)
- Paikkakunnat, maakunnat tai alueet, joista voi antaa tietoja.

Päivi Yli-Karhula

sihteeri@ethnosry.org

puh. 040 541 9277

Seminaareja

Sukupolvet

Suomen kansatieteilijöiden yhdistyksen Ethnos ry:n seminaari Helsingissä Tieteiden talolla, Kirkkokatu 6, perjantaina 16.3.2007

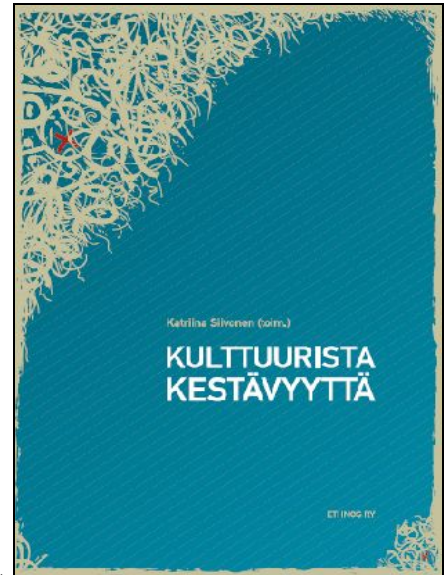
Kulttuuri virtaa ajassa sukupolvelta toiselle. Mutta mihin suuntaan virta kulloinkin käy, vanhemmilta nuorille vai toisin päin? Entä kun virta katkeaa tai tyrehtyy ja perinne katoaa? Tulisiko siitä huolestua, vai etsiä niitä lähteitä, joista uudet virrat lähtevät liikkeelle? Eri ikäpolvet muodostavat omia kulttuurisia ryhmiään, joilla on omia elämäntapoja. Miten eri ikäpolvet ja sukupolvet kohtaavat? Mistä löytyvät erot ja yhtäläisyydet, sukupolvien sisältä vai niiden väliltä?

Museoiden yksi perustehtävä on välittää tietoa eriaikaisesta elämästä sukupolvelta toiselle. Museoissa on myös sukupolvi vaihtumassa työntekijöiden keskuudessa. Miten nämä näkyvät nykyisessä museotyössä ja museoiden tarjonnassa?

Lisätietoa vuosikokousseminaarista on tulossa seuraavaan Ethnos-tiedotteen. Asiasta voi myös kysellä seminaarisihteeriltä: Katriina Siivonen, katriina.siivonen@tse.fi, 040 831 0016.

Uusi Ethnos-toimite ilmestynyt **Kulttuurista kestävyttä. Ethnos-toimite 12. Katriina Siivonen (toim.) Helsinki, Ethnos ry 2006.**

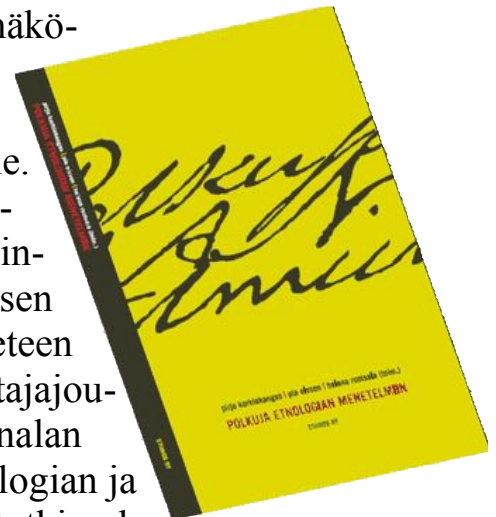
Kulttuurista kestävyttä pohtii, mitä on kulttuuriin perustuva kestävä kehitys ja miten sitä voidaan huomioida aluekehitystyössä. Kirjassa tarkastellaan myös kulttuurisen kestävyuden paikkaa kestävä kehityksen ajattelussa ja aluekehityksen toiminnoissa sekä pohditaan sen määriteltyä asemaa aluekehitystyössä. Kirjaan on koottu Ethnos ry:n järjestämän Aluekehitystyö ja kulttuurisesti kestävä kehitys-koulutuspäivän anti artikkeleiden muodossa. Kirjoituksissa pohditaan aihetta niin arkisen ruohonjuuritason kulttuurin, kehittämistyön, hallinnon kuin tutkimustiedon kautta. Kirjassa esitetään kulttuurisesti kestävä aluekehitystyön visio ja strategisia toimenpide-ehdotuksia sen toteuttamiseksi.

Hinta 15 € Opiskelija- ja jäsenhintana -30 %. Myynti Tiedekirja, Kirkkokatu 14, Helsinki. Tiedekirjan verkkokaupasta <http://www.tiedekirja.fi>

Polkuja etnologian menetelmiin. Ethnos-toimite 11. Pirjo Korkiakangas, Pia Olsson ja Helena Ruotsala (toim.) Helsinki, Ethnos ry 2005.

Polkuja etnologian menetelmiin avaa etnologisen näkökulman yhtä lailla tutkijoiden omien kenttätöiden kuin perinnekartoitusten aineistojen sekä valokuvien ja elokuvien kiehtovien tutkimuskysymysten äärelle. Lukija pääsee seuraamaan tutkimusprosessin etenemistä kenttätöistä näkökulmien ja menetelmien valintaan ja edelleen tulkintojen muodostamiseen. Teoksen artikkelien kautta hahmottuu etnologian ja kansatieteen tutkimuskohteiden monipuolisuus, ja laajan kirjoittajajoukon myötä vahvistuu näkemys oppiaineen ja tieteenalan moniäänisyydestä. Teos soveltuu oppikirjaksi etnologian ja lähitieteiden opiskelijoille sekä muille kulttuurien tutkimuksesta kiinnostuneille johdatukseksi ja oppaaksi etnologian tieteenalan näkökulmiin, aineistoihin ja menetelmiin.

Hinta 30 €. Jäsenhintana 25 €. Opiskelijahintana 19 €. Myynti Tiedekirja, Kirkkokatu 14, Helsinki. Tiedekirjan verkkokaupasta <http://www.tiedekirja.fi>